

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI MERYTORYCZNEJ MUZEUM KASZUBSKIEGO IM. FRANCISZKA TREDERA W KARTUZACH ZA 2023 R.

W roku sprawozdawczym Muzeum Kaszubskie w Kartuzach oprócz upowszechnia dziedzictwa materialnego i niematerialnego Kaszub prowadziło działalność wystawienniczą, wydawniczą, badawczą, naukową i edukacyjną.

W roku sprawozdawczym pracownicy muzeum prowadzili badania na temat osób, mających znaczący wpływ na historię Kartuz, a także dziejów miejscowości powiatu kartuskiego. Ponadto szukano proveniencji zabytków pozyskanych drogą daru. W dziedzinie upowszechniania kultury, Muzeum prowadziło na bieżąco dokumentację zbiorów etnograficznych i historycznych oraz prezentowało bogate wartości kultury kaszubskiej.

Zakupy i darowizny

W 2023 roku Muzeum Kaszubskie w Kartuzach pozyskało wiele cennych obiektów związanych z historią, kulturą i sztuką Kartuz oraz wytworów materialnych związanych z życiem codziennym naszego regionu. Część z nich zakupiono, znaczną część przekazali darczyńcy. Wszystkie nabytki pozyskane drogą kupna zostały wpisane do ksiąg inwentarzowych muzealiów artystyczno-historycznych. Szczególną wartość historyczną posiadają: Księga protokolarna Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Kartuzach z lat 1935–1939, *Księga Pamiątkowa Pomorza 1920–1930*, czy też księga obrotu przedsiębiorcy kartuskiego Aleksandra Grzonkowskiego z lat 1924–1930. Uwagę zwracają także dwa kalendarze: jeden z 1833 roku drukowany na papierze czerpanym, drugi z 1937 roku „Kalendarz Gazety Kartuskiej”, jedna z pierwszych przedwojennych map samochodowych województwa pomorskiego, czy też folder harmonijkowy z lat 30. XX wieku, *Pamiętka znad polskiego morza*. Ciekawym nabytkiem jest także książka telefoniczna abonentów kartuskich z okresu PRL-u (lata 60. XX wieku) wydana w maszynopisie. Pozyskano także wiele darowizn, które wzbogaciły zarówno kolekcje zbiorów etnograficznych, jak i muzealiów znajdujących się w dziale artystyczno-historycznym. Łącznie przekazano ok. 60 cennych przedmiotów związanych z kulturą i historią regionu oraz samych Kartuz. Do większych należy darowizna przekazana przez Agnieszkę Pettkę, stanowiąca spuściznę po znanej i wielokrotnie nagradzanej artystce ludowej pochodzącej z Kartuz – Zofii Formeli. W jej skład wchodzi: haftowane serwety, makatki, obrusy oraz obrazy wyszyte w autorskiej, malarskiej technice haftu, ponadto obraz na szkle, liczne rzeźby, kronika oraz własnoręcznie wykonane wzorniki z kompozycjami hafciarskimi.

Ponadto zbiory etnograficzne wzbogaciły się między innymi o dawne narzędzia rolnicze i stolarskie oraz sprzęt gospodarstwa domowego np. wiosło, cep, kołowrotek powroźniczy,

ściski stolarskie, wiertarki korbowe, łopatę do chleba, brytfannę do ryb, magiel ręczny. Muzeum otrzymało również wiele ciekawych i cennych przedmiotów o wartości historycznej i artystycznej; do niezwykle ciekawych i cennych należy szklana szkatułka z widokiem kolegiaty na wieczku z przełomu XIX i XX wieku, kolekcja stempli pocztowych z XIX i XX wieku, a także obrazy Franciszka Mekowskiego – kartuskiego artysty muzyka i malarza.

Wystawy, spotkania, promocje

14 stycznia 2023 roku, w Muzeum Kaszubskim w Kartuzach odbyło się *Święto złotnicy* podczas którego zaprezentowano prace wykonane zapomnianą techniką haftu nakładanego szychem oraz haftem cieniowanym. Ekspozycja została zorganizowana we współpracy z panią Danutą Niechwiadowicz, instruktorką złotnicy. Święto złotnicy w Kartuzach weszło do kalendarza imprez cyklicznych Muzeum Kaszubskiego i zainauguowało 100. jubileusz nadania praw miejskich Kartuzom.

26 stycznia 2023 r. odbyło się spotkanie z autorami siódmego numeru „Kartuskich Zeszytów Muzealnych”, zaś 8 lutego została odsłonięta tablica upamiętniająca pobyt prof. Lecha Kaczyńskiego w Kartuzach w 2010 roku. Natomiast na budynku głównym muzeum zamieszczono tablicę upamiętniającą wizyty w Kartuzach Prezydentów RP: Ignacego Mościckiego, Stanisława Wojciechowskiego, Lecha Wałęsę, Lecha Kaczyńskiego.

W roku sprawozdawczym odbyła się uroczysta sesja Rady Miasta z okazji 100-lecia nadania praw miejskich, podczas której dyrektor Muzeum Kaszubskiego Barbara Kąkol wygłosiła okolicznościowy referat.

29 marca 2023 roku została otwarta wystawa fotografii Artura Sochy pt. „Kartuzy dawniej i dziś”. Podczas wystawy zaprezentowano XVII- i XVIII-wieczne cenne zabytki rękopiśmienne ze zbiorów Biblioteki PAN w Gdańsku, m.in. dokument, w którym Zygmunt August potwierdza inkorporację m.in. klasztoru w Kartuzach pod pruskie prawo. Rękopiśmienny odpis aktu inkorporacji podpisany został w twierdzy w Malborku w niedzielę przed świętem narodzenia Maryi w 1552. Drugi zabytek rękopiśmienny prezentowany na ekspozycji czasowej w Muzeum Kaszubskim w Kartuzach to historia klasztoru w Kartuzach zebrana przez Jerzego Schwengla obejmująca lata 1580–1645 (t. 4) wraz z odpisami dokumentów. Cenne w kronice są także ryciny: Maryi z Dzieciątkiem Jezus i widok Kartuzji Kaszubskiej z 1678 roku. Szytch Izaaaka Saala był wklejany przez Jerzego Schwengla do każdego tomu *Appartus ad annales...*, oprócz tomu pierwszego. W tym samym dniu odbyła się promocja znaczka okolicznościowego *Mój znaczek* wydane przez muzeum z okazji jubileuszu Kartuz.

W roku sprawozdawczym odbyło się spotkanie wspomnieniowe o Elżbiecie i Franciszku Mekowskich. Na spotkanie przybyła rodzina, która podzieliła się wieloma faktami z ich życia.

Zaprezentowano zdjęcia, obrazy i inne pamiątki związane z artystami. W 2024 r. planowana jest okolicznościowa wystawa o ich życiu i twórczości. Elżbieta i Franciszek Mekowscy mocno zapisali się w pamięci kartuzian – jako małżeństwo niezwykle utalentowane.

28 kwietnia 2023 r. odbyła się w Muzeum Kaszubskim w Kartuzach debata pn. *Żydzi na Pomorzu*. W trakcie spotkania zorganizowanego przez kartuskie muzeum oraz Instytut Studiów Klasycznych i Sławistyki Uniwersytetu Gdańskiego swoje spostrzeżenia konfrontowali przedstawiciele środowiska naukowego, słupskiego i gdańskiego. Spotkanie poprowadził prof. Dušan-Vladislav Paždžerski, a rozmawiali: prof. Miłosława Borzyszkowska-Szewczyk i prof. Daniel Kalinowski. W spotkaniu uczestniczyli także przedstawiciele świata nauki, organizacji pozarządowych, instytucji kulturalnych, edukacyjnych, mieszkańcy Kartuz. Miłą niespodzianką była obecność Martyny Bundy, uznanej pisarki pochodzącej z Kartuz. Debata miała na celu przybliżenie kultury żydowskiej na Pomorzu. Ekspertsi rozmawiali o tożsamości, relacjach międzykulturowych, a także o tym w jaki sposób przedstawiano Żydów w literaturze czy też prasie kaszubskiej.

4 maja w restauracji Karczma w Kczewie odbyła się promocja książki autorstwa Barbary Kąkol pt. *Kczewo szkic do dziejów miejscowości do 1989 roku* wydanej przez Muzeum Kaszubskie w Kartuzach. 10 maja 2023 roku w kartuskim muzeum odbyła się promocja albumu *Leon Perszon. Fotografie*. Wydano go z inicjatywy Barbary Kąkol w ramach obchodów 100. rocznicy uzyskania praw miejskich przez Kartuzy. Publikacja powstała jako pokłosie wystawy zorganizowanej w Muzeum Kaszubskim wspólnie z Miejską i Powiatową Biblioteką Publiczną w Kartuzach. Znalazło się w niej kilkadziesiąt fotografii ze zbiorów prywatnych, muzealnych oraz bibliotecznych z biogramem Leona Perszona pióra dra Piotra Smolińskiego oraz wspomnieniami mieszkańców, zebranymi przez Barbarę Kąkol. Zadanie zostało zrealizowane dzięki dotacji z Gminy Kartuzy.

23 maja Noc Muzeów rozpoczęła się od koncertu *Z klasyką przez Polskę*, który przyciągnął dużą liczbę wielbicieli sztuki i muzyki. Podczas niego zaprezentowano arcydzieło muzyki klasycznej – *Cztery pory roku* Antonio Vivaldiego, w wykonaniu Lilianny Stawarz (klawesyn) i Marcina Zdunika (wiolonczela). Następnie odbył się wernisaż prac ceramicznych i biżuterii Jolanty Wolskiej. Twórczość Joli Wolskiej charakteryzuje się oryginalnością i precyzją wykonania, stąd zebrani goście mogli podziwiać unikalne przedmioty artystyczne.

Po wernisażu wszyscy uczestnicy spotkania udali się na wspólne pamiątkowe zdjęcie, które wykonał Artur Socha i Ryszard Mielewczyk. Kolejnym punktem programu był spektakl pt. *Skrzypce Diabelskie*, którego reżyserem była Teresa Wejer. Uczniowie Zespołu Kształcenia i Wychowania w Kamienicy Szlacheckiej wcielili się w różne legendarne postacie dostarczając

widzom wiele refleksji. Momentem kulminacyjnym Nocy Muzeów było widowisko *Kaszubskie impresje – realizacje mappingowe* zaprezentowane przez artystów z Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku. Studenci wraz z wykładowcami Robertem Turło, Adamem Przybyszem i Kamilą Okrutny przygotowali różne animacje, które wyświetlane były na ścianie Muzeum Kaszubskiego i nawiązywały do historii, kultury i mitologii Kaszub. Poza tym podczas Nocy Muzeów była możliwość darmowego przejazdu meleksem po Kartuzach oraz zwiedzania Muzeum z przewodnikami.

7 czerwca 2023 r. w Muzeum Kaszubskim w Kartuzach odbył się wernisaż połączony z promocją książki pt. *Obraza i słowa. Kaszëbskô we wiérztach, opowiódaniach, reportażach i malënkach* – publikacji inspirowanej malarstwem Alicji Serkowskiej. Był to projekt stowarzyszenia *Moje stronë*. Uczestnicy spotkania, wśród których był m.in. Burmistrz Kartuz Mieczysław Grzegorz Gołuński, mieli okazję zobaczyć na żywo cykl obrazów na szkle oraz płótnie autorstwa Alicji Serkowskiej. Tematami prac, wykonanych na płótnie były charakterystyczne miejsca w gminach Gniewino i Wejherowo, natomiast na szkle – wizerunki świętych, patronów kaszubskich parafii: św. Ottona, św. Mateusza, św. Józefa, św. Franciszka. Każdy obraz był także inspiracją dla pisarzy. Ich zadaniem było napisać opowiadanie nawiązujące do tematu danego obrazu lub tylko z jego detalem. Powstały też wiersze oraz reportaże.

Kolejną wystawą zorganizowaną w Muzeum Kaszubskim w Kartuzach była wystawa prac Pawła Jasińskiego pt. *Wspomnienia z kaszubskich jezior*. Na ekspozycji zaprezentowano kilkadziesiąt prac artysty. Jednym z ulubionych motywów malarza jest kobieta, często o nierealistycznie dużych rozmiarach. Jej też poświęcona była znaczna część prac prezentowanych na wystawie.

Latem 2023 r., w Muzeum Kaszubskim w Kartuzach odbył się wernisaż wystawy malarstwa Stanisławy Neubauer *Kartuzy dawniej i dziś*. Na wystawie zaprezentowano ponad osiemdziesiąt obrazów malowanych akrylami na płótnie, przedstawiających Kartuzy na podstawie XIX-wiecznych widokówek.

XXIV Światowy Zjazd Kaszubów

8 lipca 2023 roku Kartuzy gościły uczestników XXIV Światowego Zjazdu Kaszubów. Kaszubi z całego świata zjechali do Kartuz, które świętują też 100-lecie nadania praw miejskich. Specjalny pociąg Transcassubia dotarł do Muzeum Kaszubskiego w Kartuzach około godziny 10.00. Przybyłych gości z balkonu Muzeum powitali: Burmistrz Kartuz Mieczysław Grzegorz Gołuski, Marszałek Województwa Pomorskiego Mieczysław Struk i Prezes ZKP Jan Wyrowiński.

Następnie barwny korowód ruszył w stronę kartuskiej kolegiaty robiąc przystanek przed budynkiem Urzędu Miejskiego, gdzie odsłonięto tablicą pamiątkową XXIV Światowego Zjazdu Kaszubów. Jednym z wydarzeń towarzyszących Zjazdowi były spotkania z pisarzami *Ogrody literatury*, które miały miejsce w Miejskiej i Powiatowej Bibliotece Publicznej im. Janusza Żurakowskiego. W ich ramach odbyła się promocja wydanej przez Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie książki pt. *Historia Kaszubów na jeden wieczór*, którą napisali: Michał Hinc, Adam Lubocki i Mateusz Szuba. Autorów przywitał dyrektor biblioteki Piotr Smoliński, a rozmowę przeprowadziła dyrektor Muzeum Kaszubskiego w Kartuzach Barbara Kąkol. Spotkanie cieszyło się dużym zainteresowaniem i zakończyło się ożywioną dyskusją z udziałem publiczności.

22 lipca w Muzeum Kaszubskim w Kartuzach odbyła się kolejna edycja Festiwalu Nalewek Kaszubskich. W tym roku po raz pierwszy nie tylko nalewki królowały w muzeum, ale również miody pitne. Poza degustacją nalewek na brak innych, artystycznych atrakcji nie można było narzekać. Zainteresowaniem cieszył się pokaz mody z lat 70. ub. wieku w wykonaniu grupy Retrospekcja, a przede wszystkim kaszubska zumba z Anną Cupą, która wyciągnęła do tańca w rytm przebojów po kaszubsku nie tylko dzieci, ale też starszych. Niesamowite były warsztaty rytmiczno-bębniarskie, który poprowadził Bogdan Kulik. Grand Prix za nalewkę otrzymała w tym roku Danuta Leszczyńska.

18 sierpnia 2023 roku uczciliśmy w Kartuzach Dzień Flagi Kaszubskiej. Z tej okazji na kartuskim Rynku odbyła się wspólna zabawa, śpiew i tańce z Regionalnym Zespołem Pieśni i Tańca Kaszuby oraz Kapelą Pleskota. W wydarzeniu uczestniczyli Kaszubski Uniwersytet Ludowy, Fundacja Masz Głos, Towarzystwo Miłośników Kartuz i Kaszuby Biegają a także Kobiety i Dziewczęcy Zespół Śpiewaczy Kurpie.

W roku sprawozdawczym muzeum ogłosiło konkurs literacki pt. *Historie kartuskich kamienic* oraz przygotowało wystawę czasową *Z kartuskiej kamienicy – aranżacja wnętrza mieszczchańskiego*.

Pod koniec roku odbyło się kilka promocji książki m.in. dra Artura Jabłońskiego, Darii Kaszubowskiej i prof. Daniela Kalinowskiego. Poza tym otwarto wystawę pt. „Bursztyn siłą dziedzictwa Kaszub”. Wystawie towarzyszyły warsztaty bursztynowe i spotkanie z Mikołajem. 8 grudnia odbyła się inauguracja projektu „Śladami kartuskich kamienic – spacer w goglach VR po kamienicy mieszczchańskiej”. Projekt powstał z inicjatywy dyrektor Muzeum Kaszubskiego i jest dostępny w ramach zwiedzania ekspozycji stałych i czasowym Muzeum Kaszubskiego. Tym samym wzbogacił ofertę skierowaną do gości muzeum.

Dzięki rozwiązaniu technologicznemu VR w muzeum od teraz jest możliwość wirtualnego zwiedzania domu mieszczkańskiego, w którym bardzo często mieszkania szczególnie te na piętrze posiadały bogate wyposażenie. Wygenerowanie trójwymiarowej przestrzeni pozwoli gościom przenieść się w czasie. Dzięki grze można poruszać się po mieszkaniu, zwiedzać jego pomieszczenia, dotykać i podnosić przedmioty a także usłyszeć muzykę poważną. Gra będzie poszerzana i rozwijana o nowe elementy. Mieszkanie w kamienicy, w wirtualnej rzeczywistości, wykonała firma Art4media, która VR realizowała m.in. dla zamku toruńskiego i OKiS-u w Żukowie. Korzystanie ze sprzętu VR jest dopuszczalne od 8 roku życia. Osoby poniżej 16. roku życia muszą mieć zgodę rodziców/opiekunów prawnych na udział w wydarzeniu. Projekt otrzymał dofinansowanie Portu Lotniczego Gdańsk.

Działalność wydawnicza

W roku sprawozdawczym ukazała się książka Barbary Kąkol pt. *Kczewo. Szkic do dziejów miejscowości do 1989 roku*, której wydawcą jest Muzeum Kaszubskie w Kartuzach. Otrzymała ona wyróżnienie podczas XXIII Konkursu Literatury Kaszubskiej i o Kaszubach Costerina 2023. W związku ze XXIV Światowym Zjazdem Kaszubów ukazało się okolicznościowe wydanie „Pomeranii”, w której opublikowane zostały teksty Barbary Kąkol. Ponadto autorka ta przygotowała tekst pt. *Teodora Kropidłowska i Irena Hirsz dla dzieci. O twórczości kartuskich pisarek* opublikowany w „Biuletynie Rady Języka Kaszubskiego” 2022. Muzeum Kaszubskie wydało także album z fotografiami Leona Perszona oraz kolejny – siódmy – numer „Kartuskich Zeszytów Muzealnych”. W przygotowaniu jest numer ósmy za 2023 rok. W roku sprawozdawczym ukazał się ponadto tomik poezji pt. *Kartuzy w wierszach*. Jego promocja odbyła się podczas Europejskich Dni Dziedzictwa, w ramach których w muzeum zorganizowano wieczór poetycki i Przystanek Kobieta.

W 2023 roku muzeum uzyskało wsparcie finansowe w wysokości 40 000,00 zł netto od Portu Lotniczego Gdańsk na zakup zestawów okularów VR oraz figury przedstawiającej mnicha kartuskiego, trzymającego kulę ziemską z łacińską sentencją Stat Crux dum volvitur orbis – Stoi Krzyż, dopóki kręci się ziemia. W roku sprawozdawczym dyrektor Barbara Kąkol otrzymała nagrodę Burmistrza Kartuz Kartëskô Skra. Nagroda ta przyznawana jest od wielu lat za zasługi i wybitne osiągnięcia w działalności na rzecz gminy.

Frekwencja

W roku sprawozdawczym muzeum odwiedziła rekordowa liczba gości 30 000 osób z kraju i z zagranicy. Wpływ na tak wysoką frekwencję miał Światowy Zjazd Kaszubów oraz licznie

organizowane wydarzenia w muzeum. Z oferty edukacyjnej (warsztaty oraz lekcje muzealne) skorzystało 6000 dzieci i młodzieży. Ponadto gościliśmy dzieci uczące się języka kaszubskiego w szkołach kartuskich, którym oferujemy bezpłatne zwiedzanie. Muzeum organizuje dla wszystkich zainteresowanych warsztaty oraz lekcje muzealne a także półkolonie podczas ferii zimowych oraz letnich.

SPRAWOZDANIE TOWARZYSTWA PRZYJACIOŁ MUZEUM KASZUBSKIEGO IM. F. BRZEZIŃSKIEGO W KARTUZACH ZA 2023 ROK

W roku sprawozdawczym Towarzystwo Przyjaciół Muzeum Kaszubskiego zorganizowało w Pażęczach, na terenie ośrodka agroturystycznego „U źródeł Raduni”, plener malarski pt. *Lato na Kaszubach*. 10 osób – 9 pań i jeden mężczyzna – w zaciszu wsi nieopodal Stężycy, pracowało nad wyjątkowymi obrazami, które przekazane zostaną do zbiorów Muzeum Kaszubskiego w Kartuzach. Malarzom przyświecał jeden cel – by uchwycić na swych dziełach przepiękne krajobrazy regionu. Koordynatorką i uczestniczką pleneru była Alicja Serkowska. Celem pleneru był rozwój warsztatu malarskiego oraz kształcenie umiejętności samodzielnej pracy twórczej warunkach plenerowych. Plener daje możliwość wnikliwej obserwacji zjawisk natury oraz pracy w bezpośrednim z nią kontakcie. Plener zakończył się wernisażem poplenerowym wraz z ogniskiem pożegnalnym. Kolejnym projektem zrealizowanym przez stowarzyszenie była budowa altany w ogrodzie Muzeum Kaszubskiego w Kartuzach wraz z stworzeniem strefy rekreacji i edukacji. W ramach przedsięwzięcia zagospodarowane zostało miejsce, w którym członkowie towarzystwa i animatorzy przeprowadzili warsztaty rękodzielnicze i kulinarne. Zadanie miało na celu promocję atrakcji Gminy Kartuzy i umożliwienie mieszkańcom i turystom korzystania z bogatej oferty turystycznej. W przyszłości miejsce to będzie służyć do organizacji wydarzeń – prezentacji związanych z turystyką, kulturą i kuchnią kaszubską. Inwestycja ma pozytywny wpływ na wizerunek otoczenia wokół Muzeum i umożliwia integrację mieszkańców oraz turystów. W 2023 roku założyliśmy przy stowarzyszeniu Kartuski Klub Hafciarski „Modre Niteczki”. Na pierwsze spotkanie przybyła rekordowa ilość uczestników (40 osób). Przewodniczącą klubu została Alicja Serkowska a jej zastępcą Barbara Patoka.